

MASARYK UNIVERSITY FACULTY OF LAW

Daňové právo

- charakteristika odvětví

Damian Czudek
Michal Radvan

Literatura

- Jánošíková, P., Mrkývka, P., a kol.: Finanční a daňové právo. Plzeň : Aleš Čeněk 2016
- Bakeš a kol., Finanční právo, C.H.Beck
- Radvan, M. a kol.: Finanční právo a finanční správa - berní právo. Brno : Doplněk 2008
- El. Zdroje - ASPI, Beck online...
- Zákony, komentáře

System finančního práva

- **Obecná X zvláštní část**
- Problém obecné části - nekodifikována a nekodifikovatelnost odvětví, chybí společné instituty mezi subodvětvími ...
- = všechny všeobecné poznatky o finančním právu, jeho předmětu, normách a vztazích
- Lze najít obecné instituty dotvářející se v rámci jednotlivých částí finančního práva, společné obecné principy platné pro celé finanční právo, které slouží pro jeho tvorbu, realizaci a interpretaci

Zvláštní část finančního práva

■ Fiskální

- Rozpočtové právo
- Berní právo
- ... a také nezapomenout na *právní regulaci veřejných výdajů a bilanční právo*

■ X Nefiskální

- Měnové právo
- Devizové právo
- Právo finančního trhu
- Puncovní právo

System finančního práva

- Finanční právo procesní
- Finanční právo správní
- Finanční právo trestní

Daňové právo

- Je samostatným právním odvětvím?

Odvětvotvorná kritéria

- Samostatnost a specifičnost předmětu právní regulace
- Metoda právní regulace
- Systémová soudržnost právních norem
- Společenská akceptace samostatnosti odvětví

Předmět regulace berního práva

- Chování ve společenských vztazích prostřednictvím kterých se zajišťuje příjem veřejného rozpočtu ve formě daně *sensu largo* nebo se snižuje příjem veřejného rozpočtu ve formě (daňové) vratky.

Předmět daňového práva

- společenské vztahy, jejichž objektem jsou vedle daní *sensu stricto* také poplatky, cla a obdobné odvody, pokud jsou příjmem veřejných fondů (státního rozpočtu, rozpočtů územních samosprávných celků, státních fondů apod.)
- vztahy, které vznikají, realizují se a zanikají v procesu tvorby veřejných peněžních fondů
- účelem regulace je zajištění materiálního základu pro následné poskytování veřejných statků, a to cestou naplňování veřejných fondů
- - fiskální účel (viz. funkce daní - příští přednáška)

- vztahy s ekonomickým charakterem, závazkového typu - vznik závazku (obecné daňové povinnosti ze zákona a následná konkretizace konkrétní výše daňového dluhu)
- při jejich tvorbě, interpretaci a aplikaci má vliv i v daném státě uplatňovaný typ ekonomiky a ekonomický model odvíjející se od hospodářské politiky vlády
- peněžní vztahy sui generis, kdy objektem těchto vztahů jsou veřejné peněžní prostředky, tedy pohledávky veřejných fondů za daňovými subjekty a dalšími subjekty s obdobným postavením
- i určité vztahy z kategorie soukromých financí mohou na základě zákona představovat finanční skutečnosti zakládající vznik, změnu nebo zánik peněžního vztahu spadajícího do kategorie daňověprávních vztahů

- vztah bez ekvivalentu, bez přímého protiplnění
- plnění nenávratná
- předmětné vztahy mají mocenský charakter; vztahy regulované daňovým právem patří do kategorie vztahů veřejnoprávních, tedy vztahů mezi subjekty v nerovném postavení - vztahy vertikální, a vzhledem k metodě regulace, také případně diagonální
- Majetkový prvek
- Veřejně zájmový prvek

Daň

- **Sensu stricto**
- **Sensu largo** - Ve smyslu zkratky daň dle DŘ (brněnská škola - berně)
- **Daň superlargo** - soc. pojištění, příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, zdravotní pojištění?? - OECD (Složená daňová kvóta)

Doktrinální definice - *daň jako povinnou, zákonem předem stanovenou částku, kterou se více méně pravidelně odčerpává na nenávratném principu část nominálního důchodu ekonomického subjektu ve prospěch veřejného peněžního fondu.*

- NULLUM TRIBUTUM SINE LEGE
- Čl. 11 odst. 5 Listiny,

Soustava daní v ČR

- Daň z příjmů fyzických osob
- Daň z příjmů právnických osob
- Daň z nemovitosti
- Daň silniční
- Daň dědická (od 1.1.2014 v rámci daně z příjmu) - rozšířeno osvobození i na III skupinu. Fakticky se tedy platit nebude
- Daň darovací (od 1.1.2014 v rámci daně z příjmu)
- Daň z nabytí nemovitostí
- Daň z přidané hodnoty
- Daně spotřební
- Daně energetické
- Daň z hazardu

Úprava správy daní

- Daňový řád (zákon č. 280/2009 Sb.)
  - Subsidiární povaha DŘ
  - Speciální úprava - „daňové“ zákony
    - Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů
    - Zákon č. 235/2004 Sb., o DPH
    - Zákon č. 16/1993 Sb., o dani silniční
    - Zákon č. 338/1992 Sb., o dani z nemovitých věcí
    - Zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních
    - Zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů
    - Zákonné opatření č. 340/2013 Sb. - daň z nabytí nemovitých věcí
- + další zákony upravující daně ve smyslu zkratky daň dle DŘ a obsahující procesněprávní úpravu

Metoda právní regulace daňového práva

- Modifikovaná administrativněprávní metoda regulace vychází z působení orgánů veřejné správy na adresáty veřejné správy, a to zejm. cestou veřejnou mocí vynutitelných norem obsažených v normativních správních aktech, tedy nařízeních a vyhláškách vydávaných veřejnou správou na základě zmocnění v zákoně a k jeho provedení, ovšem v rámci mantinelů stanovených opět zákonem, a dále pak cestou individuálních správních aktů - rozhodnutí k tomu zákonem oprávněných orgánů veřejné správy v konkrétní správní věci

Metoda regulace

- Vychází z charakteru předmětu právní regulace
- Veřejnoprávní charakter účelu regulace - priorita veřejného zájmu
- Atributivní podíl veřejné moci (já můžu vše, stát jen to, co mu dovoluje zákon)
- Převažující mocenský charakter vztahů
- Samostatná konkretizace finančněprávních povinností („autoaplikace“)
- Finančněprávní akt (normativní, individuální)
- Imperativní charakter právní regulace (charakter norem)

Modifikace

- mnoho ekonomických nástrojů, kterými může veřejná správa působit na adresáty (např. slevy na dani a další korekční prvky daní, daňové prázdny atd.)
- časté užití soukromoprávních (ZÁVAZKOVÝCH) prvků, které modifikuje klasickou administrativně právní metodu regulace (možnost sjednání daně, posečkání daně a povolení splátek apod.)
- zákonné delegace vyměření a inkasa (části správy) na určitý okruh subjektů na základě jejich daňového statutu a koexistence se vztahy - typické vztahy soukromoprávní, např. vztah zaměstnavatele, který vyplácí mzdu (plat) svému zaměstnanci; pravomoc srážet daň je tak přenesena ze státu na soukromoprávní subjekt (banka sráží daň z připsaných úroků, akciová společnost sráží daň z dividend, prodávající vybírá od kupujícího v rámci kupní ceny také DPH atd.)

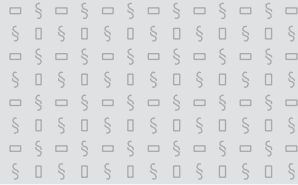

- tzv. autoaplikace - primárně se předpokládá znalost a orientace daňového subjektu v oblasti daňového práva, poplatník sám na sebe aplikuje normy daňového práva, když si na základě svých znalostí určuje základ daně, použije na sebe příslušnou sazbu daně, uplatní si pro sebe korekční prvky
- ve většině případů tak vůbec nedojde k interakci mezi správcem daně a daňovým subjektem
- Určitá autonomie vůle - možnost zvolit si výhodnější řešení - v mezích zákona, neplést s obcházením zákona a nezákonnou daňovou optimalizací - výběr paušálního/reálného vykazování nákladů, možnost uplatnit slevu, osvobození, dobrovolná plátce u DPH, volba odpisů,...

Systemová soudržnost právních norem

- **Vnitřní systemová soudržnost** - systém daňového práva
- **Vnější systemová soudržnost** - vztahy k ostatním právním odvětvím

Vnější systémová charakteristika

- Vyjadřuje vztah daného odvětví práva k jiným právním odvětvím.
- Styčné body při plnění regulativní funkce právních odvětví, realizace jejich norem, aplikaci ...

Vnější systémová soudržnost

- ústavní právo - zakotvení základních zásad ekonomického základu územní samosprávy či státního rozpočtu (fiskální federalismus), ústavní princip pro úpravu a vymáhání daňových a poplatkových povinností (čl. 11/5 LZPS)
- finanční právo - mnozí autoři podřazují daňové právo pod právo finanční, do jeho fiskální části; tato odvětví mají obdobnou metodu právní regulace, daně jsou příjmem veřejných fondů, mnohá podání jsou vázána na úhradu správního poplatku a správní poplatek je de facto daní a tedy předmětem zájmu daňového práva

- **správní právo - metoda regulace, správní poplatky, sankce, daňové řízení není ničím jiným než správním řízením svého druhu, využití orgánů veřejné správy při realizaci a aplikaci norem daňového práva, využití metod a forem veřejné správy, subsidární použití správního řádu, správní soudnictví**

- trestní právo obsahuje znaky skutkových podstat trestných činů souvisejících s porušením norem daňového práva; tím naplňuje sankční složku norem daňového práva
  - § 240 Zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby
  - § 241 Neodvedení daně, pojistného na sociální zabezpečení a podobné povinné platby
  - § 243 Nesplnění oznamovací povinnosti v daňovém řízení
  - § 244 Porušení předpisů o nálepkách a jiných předmětech k označení zboží
  - § 245 Padělání a pozměnění předmětů k označení zboží pro daňové účely a předmětů dokazujících splnění poplatkové povinnosti
  - § 246 Padělání a pozměnění známek

- právo životního prostředí - sankce, poplatky, odvody a úhrady související se životním prostředím, které jsou příjmem veřejných fondů
- občanské právo procesní - soudní poplatky, správní soudnictví, OSŘ

- občanské a obchodní právo, pracovní právo, rodinné právo - normy daňového práva využívají některých institucí a institutů; některé vztahy, které se řídí normami občanského práva, obchodního práva nebo pracovního práva, v určitém finančním právem stanoveném momentu se stávají skutečností zakládající vznik, změnu nebo zánik daňověprávního vztahu (kupní smlouva v obecné rovině předznamenává vznik daňověprávního vztahu)
- mezinárodní právo (aplikace smluv o zamezení dvojího zdanění, přejímání evropských standardů a v určitém ohledu i odkazy na normy evropského práva či normy EU v rámci národních právních předpisů, smlouvy o spolupráci při správě daní a vymáhání pohledávek)

Vnitřní systémová soudržnost

- část obecná a zvláštní
  - obecnou část tvoří všeobecné poznatky o daňovém právu, jeho předmětu, normách a vztazích
  - ačkoliv není obecná část daňového práva kodifikována, lze vystopovat určité instituty obecného charakteru, jakož i určité obecné principy platné pro celé daňové právo, které slouží pro jeho tvorbu, realizaci a interpretaci

■ Zvláštní část

- daňové právo (v užším slova smyslu) - soubor právních norem upravujících příjmy veřejných fondů daňového charakteru (ve významu daně *sensu stricto*)
- poplatkové právo - reguluje příjmy veřejných rozpočtů charakteru poplatkového
- celní právo - reguluje nejdůležitější akcesorický příjem veřejných fondů, kterým je clo

- daňové právo procesní
- daňové právo soudní (přezkum, exekuce)
- daňové právo správní (úprava daňové správy, celní správy)
- daňové právo trestní - vymezení základů a následků odpovědnosti za porušení daňověprávních norem, v DŘ, TZ, ZMP

Společenská akceptace daňového práva

- ???
- Evoluce
- Státní právo - správní právo - finanční právo - daňové právo
- Nejednotné pojetí daňového práva
- DP odvětví
- DP věda
- DP didaktická disciplína

Zásady finančního práva

- Zásady = postuláty představené doktrínou k vytvoření dokonalého vzoru chování
- Postuláty akceptované zákonodárcem v podobě právní normy mají povahu základních mantinelů

Zásady tvorby finančního práva

- Obecné zásady pro tvorbu práva
- Speciální principy

Speciální principy tvorby DP

- Principy typu ekonomiky
- Předvídání krátkodobých a dlouhodobých následků DP regulace
- Zohlednění vazeb norem v rámci systému DP
- Omezení vlivů výkyvu v hodnotě peněz na stabilitu norem DP
- Plynulost změn ve výši finančních dávek
- Ochrana zájmu většiny před lobby
- Respektování terminologie
- Úroveň právního a ekonomického vědomí adresátů DPN
- Respektování závazků ČR

Obecné principy daňového práva

- Zásada demokratismu
- Zásada legality
- Zásada legitimacy
- Zásada priority evropsého a mezinárodního práva

Další zásady

- Zásada účelovosti
- Zásada plánovitosti
- Zásada priority rovnováhy
- Zásada provázanosti nástrojů sektoru veřejných financí
- Zásada efektivnosti a hospodárnosti
- Zásada veřejnosti a přehlednosti veřejných peněžních fondů
- Zásada kontroly
- Zásada nadřazenosti finančních zájmů státu
- Zásada finanční disciplíny

Prameny daňového práva

- Materiální
- Formální

Ústavní pořádek

- Čl. 11 odst. 5 LZPS: „Daně a poplatky lze ukládat jen na základě zákona“

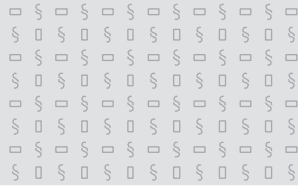
Zákony

- Kodifikace ?
- Kategorie „daňové zákony“

Obecně závazné vyhlášky ÚSC

- Místní poplatky
- Daň z nemovitých věcí

Sekundární NSA

- NV - celní sazebník (před vstupem do EU)

Mezinárodní a evropské právo

- Smlouvy o zamezení dvojího zdanění
- Smlouvy o spolupráci při správě daní a vymáhání pohledávek
- Smlouvy o podpoře a ochraně investic
- ES/EU: DPH, spotřební daně, clo ...

Nenormativní akty heteronomní povahy

■ Pokyny MF, GFŘ

Pokyn není obecně závazný právní předpis!

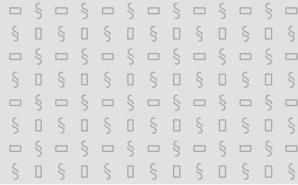
Pokyn není legální interpretací!

- Metodika
- Instrukce
- Problém závaznosti i pro Finanční správu

Daňověprávní předpis

- Základní pojmy
- Adresáti
- Vlastní regulace
- Proces
- Sankce
- Přejícná ustanovení
- Derogační klauzule
- Účinnost

Děkuji za pozornost